М. 1996.- С.142-180. *Голанова Е.И.* Устный публичный диалог : жанр интервью// Русский язык конца XX столетия. – М.- 2000.- С.426-453. *Дейк Ван Т.А.* Язык. Познание. Коммуникация : Перевод с английского.- М.: Прогресс.- 1989.- 190с. *Каминская Т.Л.* Сообщение информации в интервью посредством вопроса // Средства массовой информации в современном мире.- СПб.- 1999.- С.162-164. *Кожина М.Н.* Диалогичность как категориальный признак научного текста. – Пермь: ПГУ,- 1998.- 323 с. *Колегаева И.М.* Газетный текст как коммуникативное явление // Записки Романо-германської філології. Вип.. 11. Одеса.- 2002.-С.116-126. *Колегаева И.М.* Текст как единица научной и художественной коммуникации. – Одесса.- 1991.- 120 с. *Кухаренко В.А.* Интерпретация текста. Л.: Просвещение.- 1978.- 328 с. *Лазуткина Е.М.* Культура русской речи и эффективность общения.- М.: МГУ.- 1996.- 401 с. *Майданова Л.С.* Стилистические особенности газетных жанров. – Сведловск.-1987.-124с. *Москальская О. И.* Граматика текста. М.: Высшая школа. – 1981.- 184 с. *Сильман Т.И.* Проблемы синтаксической стилистики.- Л,:Просвещение.- 1967.- 152.с. *Скалкин В.Л.* Обучение диалогической речи. Курс лекций. –Липецк.-1981.-124 с. *Сильман Т.И.* Проблемы синтаксической стилистики.- Л,:Просвещение.- 1967.- 152.с. *Чахоян Л.П.* Синтаксис диалогической речи современного английского языка. – М., 1969. – 295 с.

ФРОЛОВА І.
(Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна)

ЗМІСТОВІ МОДЕЛІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ КОНФРОНТАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДИСКУРСІ

Вступ. О б ' є к т о м дослідження є *стратегія конфронтації* (СК) яка виступає системотворчим конституентом англомовного *конфліктного дискурсу* (КД). Спираючись на концепцію Т. Ван Дейка про троїсту сутність стратегії – єдність глобальної, локальної та мовленнєвої стратегій [Дейк 1989], трактуємо *глобальну* і *локальні* СК як такі, що організують КД шляхом конструювання в ньому *конфронтаційних смислів*: МИ ВОРОГИ (Я ВИЩИЙ – ТИ НИЖЧИЙ, Я ХОРОШИЙ – ТИ ПОГАНИЙ) [Фролова 2006; Фролова 2008]. *Об'єктивізація* цих *смислів* відбувається за допомогою *мовленнєвих* СК – *конвенціалізованої*, яка спирається на вербальні засоби, котрі осмислюються мовним колективом як ненормативні, що відповідає трактовці конфронтації як комунікативної анті-норми; *неконвенціалізованої*, котра кореспондує із використанням нормативних мовних засобів і відтак не сигналізує конфронтаційні прояви у поверхневих структурах. Механізми реалізації СК в англомовному дискурсі демонструють *структурна модель*, яка відображає *розумово-інтелектуальну*, *психологічно-емоційну* та *мовленнєву діяльність* суб'єкта (осмислення ситуації як конфліктної, бажання і намір об'єктивувати своє уявлення, вербальна об'єктивація уявлення про ситуацію як конфліктну) [Фролова 2005] та *ймовірнісна модель*, котра репрезентує можливі конфігурації ситуаційних чинників, що дозволяють ідентифікувати конфліктну ситуацію [Фролова 2004]. Проекція цих ментальних моделей у вербальну площину КД відіграє *структурувальну роль* у його *структурно-інтеракційному*, *змістовому*, *актомовленнєвому* аспектах. З'ясування організації структурно-інтеракційного аспекту реалізацій СК [Фролова 2009] визначає наступний етап аналізу: дослідження моделей, що репрезентують його змістову організацію.

Змістовим аспектом мовлення опікується лінгвістика тексту, причому, погоджуючись із тим, що системотворчі ознаки тексту репрезентують його зміст, функцію й форму (смислова, комунікативна, структурна цілісність [Москальская 1981: 87], тематична, комунікативна структурна єдність [Красных 2003: 127 та ін.]) дослідники одностайні в думці, що стрижнем тексту є його зміст.

А к т у а л ь н і с т ь дослідження змістового аспекту мовленнєвого твору закорінена на розумінні комунікації як обміну інформацією, на ґрунті якої здійснюється побудова інтеракційних (дискурсивних) смислів.

У лінгвістиці тексту виділяють такі типи *інформації* як фактуальна, концептуальна, підтекстова [Гальперин 1981] (оскільки термін "концептуальна" сьогодні набув у лінгвістиці іншого значення, в нашому дослідженні користуємося терміном "модальна", який цілком відповідає наданій автором дефініції). Інформаційне ядро тексту кореспондує із його *темою* [Lötsher 1987: 90; Дресслер 1978], яка спирається на базові текстові категорії *когеренції* та *когезії*, "що творять його голістичну нерозривну цілісність" [Огуй, Стецишин 2007: 109]. Специфіка нашого дослідження у тому, що лінгвальні складники дискурсивних фрагментів не обов'язково подані текстами, але критерій змістової цілісності, на наш погляд, може бути застосований як до цілого, так і до його частини.

Таким чином, м е т о ю цієї статі є розробка змістових моделей реалізацій СК в англомовному дискурсі. Враховуючи, що змістова цілісність тексту ґрунтується на двох взаємовиключних підставах – безперервності і дискретності [Мурзин, Штерн 1991: 14], побудова моделей здійснена на двох рівнях: *дискретному*, де у фокус уваги потрапляє здатність тематизованого висловлення здійснювати референцію до позамовної дійсності (предметно-референтної ситуації), та *лінійному*, де вивчається послідовність тематизованих висловлень з точки зору їхньої віднесеності до денотату та безпосередніх зв'язків між ними.

Дискретні змістові моделі. У ***дискретному*** аспекті систематизація змісту реалізацій СК дозволяє виділити моделі його реалізації з опорою на мотиваційно-цільовий чинник конфліктної ситуації.

Внутрішньоособистісний мотив та мета стабілізації власного психологічного стану шляхом дисгармонізації стосунків із співрозмовником корелюють із такою характеристикою об'єкта як психологічний ресурс. Ця конфігурація ситуаційних чинників формує ***тематично порожній КД***: предметно-логічний зміст розмови відсутній, висловлення не містять фактуальної інформації, а виступають лише носіями концептуальної, зокрема вираження негативного ставлення до іншого. Такі зразки спілкування трактують як *фатичні* мовленнєві жанри, що погіршують міжособистісні стосунки комунікантів, маючи пряму (*свари, обвинувачення*) або непряму (*іронія, насмішка, ущипливість*) [Дементьев 1999: 44]. Але, на наш погляд, ці реалізації СК, дійсно будучи фатичними за своєю природою, не завжди кореспондують із названими автором жанрами, котрі можуть мати інформаційно-фактуальну основу. Фатична природа тематично порожнього типу КД натомість означає відсутність будь-якого предметно-логічного змісту.

Наприклад, у наступній ситуації красива і успішна жінка несподівано отримує від чоловіка відмову у фізичній близькості; почуваючись приниженою та ображеною, вона вдається до нецензурної лайки та навіть переходить згодом до фізичної конфронтації:

(1) *"No," he said. "We shouldn't do this. Meredith." He was buckling his belt. Stepping back.*

She stared at him is dazed disbelief, like someone awakened from sleep. "You're no serious…"

"This isn't a good idea. I don't feel good about it."

And then her eyes were suddenly furious. "You fucking son of a bitch."

She got off the coach fast, rushing at him. hitting him hard with bunched fists. "You bastard! You prick! You fucking bastard!" he was trying to button his shirt, turning away from her blows. "You shit! You bastard!"

She moved around him as be turned away, grabbing hands, tearing at hit shirt to keep him from buttoning it. Buttons popped. She scratched him, long red welts running down his chest. He turned again, avoiding her, wanting only to get out of there. To get dressed and get out of there, She pounded his back.

(Crichton, Disclosure, p. 116)

Усі висловлення Мередіт семантично спустошені, а інвективні мовні одиниці призначені для виконання стратегічної функції – конструювання конфронтаційних смислів. Відсутність фактуального інформаційно-змістового складника характеризує цю вербальну інтеракцію як безпредметну, що й дає підстави стверджувати про тематичну порожність таких зразків КД.

Натомість за наявності міжособистісного конфлікту як мотиву реалізації СК, що корелює із метою оптимізації практичної / духовної діяльності та матеріальним / духовним / владним ресурсом – об'єктом конфлікту, дискретна змістова організація подана другою моделлю – ***тематично наповненим КД***.

Дослідження свідчить, що у межах цієї моделі можливо виділити два підтипи:

- *метакомунікативна тема* – темою КД є вербальна комунікація;

У цих випадках предметом обговорення стає процес спілкування, *мікротемою* КД є "*небажання спілкуватися*", референтною ситуацією, яку об'єктивують висловлення виступає *відмова* у *встановленні / продовженні вербального контакту*, наприклад:

(2) *At 7:35 p.m. the caretaker knocked deferentially and put his head round the door. "I don't want to interrupt, sir, if –"*

"Don't, then," snapped Morse, and the door was quietly re-closed.

(Dexter, The Silent World of Nicolas Quinn, p. 78)

(Морс грубо відповідає прибиральнику, конфронтаційно висловлюючи небажання спілкуватися)

- *комунікативно-діяльнісна тема* – темою КД є певний аспект позавербальної діяльності комунікантів;

Предметом обговорення у таких ситуаціях є широкий спектр різних видів людської діяльності, відтак тут наявна *відкрита множина мікротем* закорінених на *найрізноманітніших предметно-референтних* ситуаціях. Наприклад, у наступному дискурсивному фрагменті предметно-референтна ситуація *проведення медичного експерименту* визначає мікротему "*виконання професійних обов'язків*" у спілкуванні комунікантів-лікарів:

(3) *"What should we use for a test?" Eleanor said. "I suppose we could use Apalasia fasciata ganglia preparations. They would certainly tell us which ones are neuroactive."*

Edward shook his head. "It's not good enough," he said. "I want to know which ones cause hallucinogenic reactions, and I want quick answers. For that we need a human cerebrum."

"We can't use paid volunteers!" Eleanor said with consternation.

"That would be unethical."

"You are right," Edward said. "But I have no intention of using paid volunteers. I think you and I will do fine."

"I'm sure I don't want to be involved in this."

(Cook, Acceptable Risk, p. 146-147)

Викладене дає підстави схарактеризувати дискретні змістові моделі КД у такий спосіб:

- тематично порожній КД не містить *фактуальної* інформації; *концептуальна* інформація, яку він передає, має сталу характеристику – *негативне ставлення* мовця до адресата;

• тематично наповнений КД містить *фактуальну* інформацію, яка за *метакомунікативної* теми має стале значення – вербальний *контакт*, а за *комунікативно-діяльнісної* теми – *мінливе* значення; охоплює *концептуальну* інформацію, котра за *метакомунікативної* теми також володіє *постійною* характеристикою *небажаності*; а за *комунікативно-діяльнісної* теми *варіюється.*

Лінійні змістові моделі. У ***лінійному*** аспекті організація змісту реалізацій СК витікає передусім із кількісних покажчиків реалізації її механізмів у дискурсі, бо змістовий континіум залежно від цих покажчиків має мінімальну / немінімальну, меншу / більшу довжину.

За *одноразового / декількаразового* відтворення структурної моделі формуються такі типи КД як *вкраплений* та *перериваючий*.

Вкраплений КД репрезентує модель змістової організації, в який вербальний план дискурсу поданий *одним* текстовим *уривком* (висловленням) або *фрагментом* (послідовністю декількох висловлень), *вплетеним* у тематичну канву тексту. Причому, це вплетення може бути як *когерентним*, так і *некогерентним*.

Наприклад, у наступній ситуації комуніканти обговорюють безпеку підслідного, розвиток теми є *когерентним*, конфронтаційний смисл властивий лише одній змістовій одиниці:

(4) *"He was attacked this morning."*

"What?"

"Seems the guards at the lockup didn't think he deserved his own cell."

"You promised to keep him out of the general population."

"I know that. It's not like I can control what happens when he goes inside. You of all people should know those good old boys operate by their own rules."

(Slaughter, Blindsighted, p. 352)

Зміст підкресленого висловлення є референтним предметній ситуації "забезпечення безпеки" й визначає у ситуації спілкування двох поліцейських мікротему "виконання професійних обов'язків", конфронтаційний смисл формується на підґрунті вербальної об'єктивації нездатності Мун дотриматися обіцянки щодо забезпечення безпечних умов утримання підслідного, тобто незалежного виконання нею своїх обов'язків.

У наступному прикладі вкраплений КД є *некогерентним* стосовно змісту текстового фрагменту: колишній в'язень конфронтаційно сприймає візит слідчого й висловлює своє незадоволення з цього приводу, але детектив, не звертаючи на це уваги, вводить свою тему, і Дюпрі підтримує її вже без реалізації СК:

(5) Mr Dupree: *I already paid my fine. Do you any idea how many problems that arrest caused me? What are you doing here now?*

Munch: *When you were arrested, you were with a male prostitute named Victor Spicer.*

Mr. Dupree: *I know who Spicer is. I don't have anything to do with Spicer.*

(Law and Order, Payback)

Перериваючий КД являє собою тип змістової організації, в якому вербальний план дискурсу містить *один уривок* / *фрагмент* тексту, котрий перериває вербальну інтеракцію, зупиняючи розвиток теми *когерентно* / *некогерентно*.

Прикладом *когерентного* перериваючого КД служить наступний діалог, де аспірант, звернувшись до наукового керівника отримує відмову:

(6) *"I thought you could recommend to me more reading material," Jaya said.*

"I can recommend an entire library," Edward said. "It's only a hundred yards away." He pointed in the general direction of the Countway Medical Library. "There comes a time in everybody's life when they have to cut the umbilical cord. Do a little work on your own!"

Jaya lowered his head and silently exited.

(Cook, Acceptable Risk, p. 161-162)

Усі висловлення у цьому діалозі об'єднані спільною макротемою "Наукова робота", між мікротемами наявні зв'язки: мікротема "робота з літературою" вводиться першим комунікантом і продовжується другим, наступна мікротема "самостійність у роботі" є логічним розвитком першої (треба працювати із науковою літературою і робити це самостійно). Але наявність конфронтаційного смислу – обвинувачення у неспроможності працювати самостійно – призводить до того, що тематичний розвиток зупиняється і аспірант йде, навіть не сказавши "До побачення". Звідси випливає, що такі вербальні інтеракції є перерваними, незавершеними.

Некогерентний перериваючий КД реєструємо у ситуаціях, коли комунікант або не має бажання вступати у контакт із співрозмовником (7) або терпить невдачу у досягненні певних цілей, що й стає причиною конфронтаційного переривання спілкування (8):

(7) *"If you're with social services," the cameraman said to me, "then how 'bout standing over there?"*

"If you had half a brain you'd know she ain't with social services." Marino glared at him.

(Cornwell, From Potter's Field, p. 6)

(Маріно грубо вказує телеоператору, що його колега займається розслідуванням і не буде спілкуватися із пресою)

(8) Mother: - *Karen, stop crying, Sammy, let's go!*

Son: - *It's just gonna piss him off some more.*

Mother: - *Look at my face. Don't toss shoulders at me! Sammy, goddamn it!*

(North Country)

(матері не вдається заспокоїти доньку та порозумітися з сином, тому вона і реалізує СК, нестримавши емоції, що й стає слушним приводом для сина піти геть)

За *неодноразового* відтворення моделі механізмів СК у дискурсі формуються змістові типи КД, які за обсягом перевищують мінімальні показники, складаючись із *більш ніж одного* фрагменту тексту, а за тематичним критерієм подані моделями *тематичної послідовності* та *тематичної паралельності*.

Тематично послідовний тип змістової організації КД охоплює мовленнєві твори, яким *властива когеренція* – віднесеність до одного денотату, тобто єдність макротеми, й *властива / невластива когезія*.

Так, у наступному прикладі жінка обговорює із юристами майнові проблеми, пов'язані із розлученням, правники відмовляються відстоювати її інтереси й, хоча вони і посилаються на закон, їхня конфронтаційна поведінка спричинена не неможливістю вирішення проблеми на користь клієнтки, а образою на те, що вона одразу не звернулася до них. Розгортання змісту у діалозі є логічним та послідовним; тематична лінія є *когерентною* і *когезійною*:

(9) *The partner seated on Mr Craddock's right turned and looked directly at her.*

'May I be permitted to ask if it was at Mr Bennett's suggestion that you instructed a solicitor from the mainland to handle your divorce proceedings?'

Ah, so that's what's behind all this, thought Ruth. They're just annoyed that I didn't consult them. <…>

'Then you must refuse to pay a penny, because it was never part of our agreement.'

'I accept that what you are telling us is correct, Mrs Bennett. But I fear that as you were the guilty party, we have no defence to offer.'

'How can that be possible?' demanded Ruth.

'The law of divorce on Jersey is unequivocal on the subject,' said Mr Craddock. 'As we would have been happy to advise you, had you consulted us.'

(Archer, To Cut a Long Story Short, p. 168-169)

Натомість у наступній ситуації за наявності *когеренції* (Вів'єн та продавщиця обговорюють покупку плаття) тематичний розвиток відбувається некогезійно – Вів'єн вводить мікротему "ціна" ("*How much is this*?"), продавщиця – не зв'язану у логічний ланцюжок з ціною мікротему "розмір" (*I don't think it would fit you* і т.д.). Відсутність *когезії* тут виступає основою побудови конфронтаційності: стає очевидним, що продавщиця уважає Вівьєн підозрілою і фінансово неспроможною, а передусім особою не того соціального щабля, до якого належать їхні клієнти:

(10) SALESWOMAN: *Are you looking for something in particular?*

VIVIAN: *Yes. Something... conservative.*

SALESWOMAN: *Yes... Vivian eyes the Saleswoman, puzzled at her tone. She examines a dress.*

VIVIAN: *You have beautiful things, (no reply). How much is this?*

SALESWOMAN: *I don't think it would fit you.*

VIVIAN (beginning to get the drift): *I didn't ask if it would lit. I asked how much it was.*

SALESWOMAN: *It's very expensive. Vivian's body tenses as she stares at the Saleswoman.*

VIVIAN: *What is with you?*

SALESWOMAN (unblinking): *Excuse me?*

VIVIAN: *I'm going to spend money.*

SALESWOMAN: *I don't think we have anything for you here. You're obviously in the wrong place. Vivian is speechless*.

(Pretty Woman)

Тематично паралельний КД являє собою такий тип змістової організації в якого *немає* ані *когеренції*, ані *когезії*, кожен комунікант говорить про своє, розвиває свою тему, відтак змістова цілісність і зв'язність відсутні.

Цей тип ілюструє наступний приклад, де дівчинка відмовляється спілкуватися із слідчим, й на всі доводи відповідає лише твердженнями про своє небажання вступати в контакт:

(11) Melanie Kramer: *I'm not talking to you*!

Benson: *Melanie, I know that you think that I want to hurt you and your family, but that is not true.*

Melanie Kramer: *Just go away*!

Benson: *Your mother was asking about a little boy. Is that your little brother? Is that Samuel?*

(Melanie tries to look at a magazine, but Benson takes it away)

Benson: *Melanie, do you know what happened the night that you came to the hospital?*

Melanie Kramer: *I'm not listening*!

Benson: *Something terrible. Abraham is a liar. He killed your little brother. He killed your friends! He might kill your mom. Now, I can protect her. But I need you to tell me where she is.*

Melanie Kramer (starts to cry): *Mom said Abraham was taking them to a safe place.*

(Law and Order, Charisma)

Для тематично паралельного КД характерна когерентність теми, яку розвиває кожен комунікант, і, якщо комунікація не переривається, у цьому тематичному "змаганні" хтось один виграє (як у наведеному прикладі Мелані зрештою підтримує тему Бенсон). Причому, у тематично паралельному КД, як правило, СК реалізує один комунікант і зміна моделі змістової організації призводить до завершення СК (якщо "перемогу" одержує тема комуніканта, котрий не реалізує СК) або до його продовження у іншому форматі (коли перевага віддається темі комуніканта, який реалізує СК відбувається перехід до тематично послідовного КД).

Таким чином, лінійні моделі змістової організації КД диференціюються по-перше за кількісним критерієм – обсягом тематизованих уривків / фрагментів, які утворюють вербальний план КД; потім за якісним критерієм – змістовими характеристиками цих фрагментів.

Викладене дає підстави дійти в и с н о в к у , що у змістовому аспекті реалізації СК охоплюють стандартні, нормативні моделі (тематично наповнений КД з комунікативно-діяльнісною темою; вкраплений та тематично послідовний КД) і нестандартні, ненормативні (тематично порожній КД; перериваючий та тематично паралельний КД), що корелюють із неконвенціалізованою та конвенціалізованою мовленнєвими стратегіями конфронтації.

П е р с п е к т и в о ю роботи є аналіз актомовленнєвих моделей реалізацій СК.

Література

Дементьев В.В. Фатические речевые жанры // Вопросы языкознания. – 1999. – № 1. – С. 37-55. *Гальперин И. Р.* Текст как объект лингвистического исследования. – М. : Наука, 1981. – 139 с. *Дейк ван. Т.А.* Язык. Познание. Коммуникация. – М.: Прогресс, 1989. – 310 с. *Дресслер В.* Синтаксис текста // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс. – 1978. – Вип. 8. – С. 111-137. *Красных В.В.* «Свой» среди «чужих»: миф или реальность? – М. : Гнозис, 2003. – 374 с. *Москальская О.И.* Грамматика текста. – М.: Высшая школа, 1981. – 183 с. *Мурзин Л.Н., Штерн А.С.* Текст и его восприятие. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 172 с. *Огуй О.Д., Стецишин Ю.В.* Засоби когезії в романах Е.М. Ремарка: спроба кількісної репрезентації // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2007. – № 32. – С. 109-113. *Фролова І.Є.* Моделювання комунікативної ситуації конфлікту // Мат-ли ІІІ Міжнародного лінгвістичного семінару "Компаративістика і типологія у сучасній лінгвістичній науці: здобутки і проблеми", 11.06.-14.06.2004 р. – Донецьк: ДонНУ, 2004. – С. 160-166. *Фролова І.Є.* Вербалізація конфлікту у дискурсі // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під заг. ред. І.С. Шевченко: кол. монографія. – Х.: Константа, 2005. – С. 237-262. *Фролова І.Є.* Дискурсивна стратегія як когнітивно-комунікативний феномен // Культура народов Причерноморья. – Симферополь: Межвуз. центр "Крым", 2006. – № 82. – Т.2. – С. 207-209. *Фролова І.Є.* Стереотипи як підґрунтя локальних стратегій конфронтаційності в англомовному дискурсі // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – № 805. – С. 33-38. *Фролова І.Є.* Особливості структурно-інтеракційного аспекту реалізацій стратегії конфронтаційності в англомовному дискурсі // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2009. – № 837. – С. 67-73. *Lötscher A.* Text und Thema. Studien zur thematischen Konstituenz von Texten. – Tübingen: Niemeyer, 1987. – 309 S.

ЧАБАНЕНКО Л.А.
(*Харківський торговельно-економічний коледж*)

ФУНКЦІЇ ІНТЕРТЕКСТУ В ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІЙ П'ЄСІ Т.ВАЙЛДЕРА "...ШКІРОЮ НАШИХ ЗУБІВ"

Постановка проблеми. Діалогічна взаємодія (за термінологією М.Бахтіна) текстів та породження нею нових смислів з огляду на феномен інтертекстуальності набуває все більшої актуальності при інтерпретації тексту. Попри підвищений інтерес вітчизняних та зарубіжних літературознавців і лінгвістів до питання реалізації категорії інтертекстуальності в художньому тексті [Гюббенет 1991, Крістева 1995, Корабльова 1999, Біловус 2003, Рихло 2005], американська драматургія через особливості своєї ґенези залишалась поза їх увагою, коли поставало питання вибору матеріалу дослідження.